

בין יום הכיפורים לסוכות – מראה לשמחה

1. דברים טז, יד-טו:

ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך. שבעת ימים תחוג לה' אלוהיך במקום אשר יבחר ה' כי יברכך ה' אלוהיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אך שמח.

2. ויקרא רבה, ל, ב:

דבר אחר: "ולקחתם לכם" (ויקרא כג, מ), הדא הוא דכתיב (תהלים טז, יא) "תודיעני אורח חיים שובע שמחות"... דבר אחר: "שובע שמחות" – אל תהי קורא כן, אלא "שבע שמחות" – אלו שבע מצוות שבחג, ואלו הן: ד' מינין שבלולב, וסוכה, חגיגה ושמחה.

3. מדרש תנחומא, אמור, סימן יח:

"ולקחתם לכם" – זהו שאמר הכתוב (תהלים צו, יב) "אז ירננו כל עצי יער", במי הכתוב מדבר, בישראל ובעכו"ם שהקב"ה דן אותן ביום הכיפורים. אלו ואלו נכנסין לפני המלך לדין, ואין אנו יודעין מי היה מנצח. משל למה הדבר דומה, לשני בני אדם שנכנסו לדין לפני המלך ולא היה יודע אדם מה ביניהם אלא המלך בלבד, דן המלך אותן ולא היו יודעין הבריות מי נוצח לחבירו, אמר המלך כל מי שהוא יוצא ובידו אגין [=כידון] הווי יודעין שהוא נצח. כך ישראל ועכו"ם נכנסין לדין ביום הכיפורים ואין הבריות יודעין מי נצח, אמר הקב"ה טלו לולביכם בידכם שידעו הכול שאתם זכיתם בדין. לפיכך אמר דוד (שם, פסוקים יב-יג) "אז ירננו כל עצי יער לפני ה'", אימתי, "כי בא כי בא לשפוט הארץ" – ביום הכיפורים. מה ישראל עושין, ממתנינים עוד חמישה ימים כדי שידעו הכול שישראל זכו, לפיכך כתיב "ולקחתם לכם ביום הראשון".

4. רשב"ם, ויקרא כג, לט:

"אך בחמישה עשר יום לחודש השביעי" – אע"פ שראש השנה ויום הכיפורים באים לזיכרון לכפרה, אבל סוכות בא לשמחה ולהודאה על שמילא בתיהם כל טוב בימי אסיפה.

5. של"ה, מסכת ראש השנה, תורה אור, יד:

סדר המועדים שבחודש השביעי מפורש בזוהר דף ריד, כי ראש השנה הוא התעוררות גבורה מכוח בינה לתיקון שכינה, כי הוא תחילת המחשבה לכל התורה להיות תיקון זה פותח בדין מעורר בעולם יראה ותשובה... שהשכינה מתעוררת בהן עד ערב יום הכיפורים שהכל טובלים שמחים בסעודה של מצווה לכבוד התחלת הזיווג בסוד (שיר השירים ב, ו) "שמאלו תחת לראשי", והוא תיקון יום הכיפורים שכל ישראל מתענין ומתכפרין והדין כפוף... וביום ראשון של חג כתיב (שם, בהמשך הפסוק) "וימינו תחבקני"... ובשמיני שהוא שמחת תורה יושלם הזיווג למלאך ומטרוניתא גופא בגופא.

6. רש"ר הירש, ויקרא כג, לד:

"בחמישה עשר יום לחודש השביעי הזה" – הוא החודש, שיומו הראשון היה יום תרועה, המזעזע והמעורר לעזוב את הרע; הוא החודש, שיומו העשירי הביאנו לפני ה' והציגנו "עניים" בזכות הווייה וקיום; והחמישה עשר לחודש הזה יביא לנו את פרי כפרת העשור: הוא יגיענו לחג, שבו נבנה סוכות בארץ מתוך ביטחון בה'; ובו גם "ניקח" את גידולי הארץ כדי לשמוח לפני ה' בהווייתנו וביצירתנו. עֲבַרְנוּ קִיפַח אֶת זְכוּתָנוּ לְהוֹוִיָּה וּלְיִצְרָהּ. יום הכיפורים מחק את העבר הזה. סוכות יחזירנו להווייה וליצירה ארצית; בו נזכה לגדול שבקניינים הארציים – לשמחה לפני ה'.

"שבעת ימים לה'" – יום אחד של תרועה, יום אחד של צום כפרה, אך שבעת ימים של סוכות: מחזור מלא של ימים יוקדש לשמחת הסוכה וגידולי הארץ; הנה זה אופייני לאמיתה של תורה; לדידה, לא שברון רוח בקומה כפופה, אלא שמחת חיים בקומה זקופה היא היא הלך נפש רגיל של יהודי; בה יעבור את מסלול החיים של השנה ויקיים חובתו בנאמנות.

7. שפת אמת, סוכות, תרמ"ג, ד"ה השמחה של:

השמחה של החג הוא העדות על בני ישראל, כמו שאמרו חז"ל שנתן ה' יתברך סימן מי נצח בדין. והענין הוא על פי מה שכתוב "שמחתי מתוך יראתי ויראתי מתוך שמחתי", כי היראה האמתית נולד ממנה שמחה והוא סימן על היראה, וכמו כן שמחה אמיתית מביא לידי יראה, ולכן נקרא שמו של יצחק אבינו ע"ה על השמחה להודיע שהגם שהיה בחינת פחד ויראה, אות היא שהיה בו יראת אמת. וכמו כן בימים הנוראים שנופל פחד ויראה על כל באי עולם, אבל בני ישראל שלהם יראת אמת באין אחר כך לשמחה, והיא עדות על היראה שהיא אמת כנ"ל. ועל זה נאמר (קהלת ז, ח) "טוב אחרית דבר מראשיתו", ולכן כיוון ששמחה זו באה מכוח היראה היא בלי פסולת, וציריכין לראות שנבוא לידי יראה על ידי השמחה כנ"ל. ויש רמז בלידת יצחק שאמרה שרה (בראשית כא, ו) "צחוק עשה כו' כל השומע יצחק", ויש לפרש על שמיעת

קול שופר שהוא בחינת "אילו של יצחק", והוא לעורר יראה בליבות בני ישראל, אבל היא הבטחה שמביא לידי שמחה בחג הסוכות כנ"ל. וזה היה כוונתה, לומר שהגם שבא פחד על ידי יצחק, עם כל זה "השומע יצחק" כנ"ל. וזהו שכתוב (תהלים פא, ד) "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו", היינו חג הסוכות רק שמתלבש בראש השנה בבחינת היראה.

8. שפת אמת, סוכות, תרנ"א, ד"ה סוכות זמן:

סוכות זמן שמחתנו אחר ימים הנוראים, והוא כמו שכתוב "שמחתי מתוך יראתי". ובעיקרים מקשה הלא עיקר עבודת ה' יתברך ביראה, ואיך כתיב (דברים כח, מז) "תחת אשר לא עבדת כו' בשמחה" כי יראה ורעד היפוך השמחה. ומתוך כי אדם השלם כפי מה שמוציא השלימות הוא מלא שמחה, ולפי שעיקר השלימות היראה מביא עוד שמחה, עיין שם. והיטב דיבר כי אין לך שמחה כזו שזוכה האדם להיות ירא מפני אחד האמת, ובני ישראל שזוכין להיות עובדי ה' יתברך צריכין להיות מלא שמחה. ובבית המקדש כשהיה איש ישראל נכנס היה מלא פחד ומלא שמחה, כי יראה האמתית מביא שמחה. ולכן יצחק אבינו שהיה מלא פחד ה' נקרא "יצחק" על שם השחוק, שהיה מלא שמחה... ולכן אחר ראש השנה ויום הכיפורים שזכינו לשוב לפניו ולירא ממנו – יראה זו מביאה שמחה, לכן היה שמחת בית השואבה בירושלים ששם מקום היראה, ועל זה נקרא "ירושלים" על שם היראה והשלימות שזכו בני ישראל לקבל שם.

9. הראי"ה קוק, עולת ראייה, חלק ב, עמוד שסז:

מצד החכמה העליונה, העולם הזה והעולם הבא כלולים הם ביחד, וכל המחזק את העולם הבא מחזק את העולם הזה וכל המחזק את העולם הזה מחזק את העולם הבא, ועל פי הארה כזאת אין מקום לדינים כלל, כי אם חסדים גמורים מלאים ומבוססים. אמנם מצד הציור העולמי הרוחני שכבר משתכלל על ידי בינה של מעלה, בהנחת הגדרים הראשונים לדרגאות המציאות, קונה העולם הזה והעולם הבא כל אחד את גדרו. ופשוט שכיוון שכבר יש קו המחלק אין העולם הזה תופס מקום כלל במקום שהעולם הבא מאיר בתוקף המילוי, וזהו יסוד התשובה הבאה מתוך הארת העולם הבא בכל מלא פארה. על ידי העלייה של יום הכיפורים מתרחקים הרבה מהעולם הזה, וצריכים שמירה כשפוגשים בענייני העולם הזה מכל מכשול, ואותם הימים שבין יום הכיפורים לסוכות ניתנו לחינוך של חזרה לענייני העולם הזה בתיאור הגון בקדושה, והחשבון נגמר ליום ראשון של סוכות במצוות סוכה ולולב, שמתבססים ענייני העולם הזה ונאחזים בקדושה, ועל כן הוא יום ראשון לחשבון עוונות, ועד אותו היום מאי דאזיל אזיל.

10. הראי"ה קוק, עולת ראייה, חלק ב, עמוד שסח:

התשובה וכל ההליכות המעשיות שלה, עם הרוח הכללית השולטת בעיקרה בימים המיוחדים לתשובה, עם גודל התועלת שלה לזכך את הנפשות, לעדן את הרוח ולטהר את המעשים מכיעורם – היא מוכרחת להיות סופנת עמה איזו חולשה, שלא נמלט ממנה אפילו הגיבור שבגיבורים. כשמקמצים את עוז הרצון, כשכופפים את עוז החיים על ידי הסלידה הפנימית והנטייה לשוב מכל חטא – מתקמץ גם כן הרצון של הטוב, עוז החיים הטהורים מתחלש גם הוא. נמצא האדם סובל מטהרתו המוסרית חולשה כזאת, שסובל חולה שהתרפא על ידי הזרמה אלקטרי – שאמנם גירשה את הארס שבמחלתו, אבל החלישה את הכוח החי והבריא שבו. שָׁבִים, על כן, ימים של שמחת קודש, של חדות נפש, לקומם את הרצון הטוב ועוז החיים הטהור, אז תהיה התשובה שלמה.

11. הרצי"ה קוק, שיחות לסוכות (א), 3:

אנו מתקדמים מן השמיעה הפסיבית של השופר בראש השנה אל השליחה הגדולה של יום הכיפורים... וממנו מגיעים לדרגה עוד יותר עליונה של עבודת ה' במצב של שינה. ביום הכיפורים אנו שובתים מענייני העולם הזה, אבל נמצאים עדיין במצב של ידיעה והכרה, כשאדם מתפלל ויודע שהוא צם. אבל בסוכות, אדם מקיים מצוות ה' אף בחוסר ידיעה. גם בחלק חייו בו הוא משולל הכרה, האדם מקיים מצווה של עשייה, מצוות עשה.

12. הרצי"ה קוק, שיחות לסוכות (ב), 4:

מתוך קבלת התורה והשראת השכינה, מתגלה עניין החיים בכל המצבים, הן בתודעה הן בעיכוב תודעה, הן אצל יהודים עם תודעה שלימה של יהדות, הן אצל יהודים בחוסר תודעה של יהדות. זה עניין של חג הסוכות. באכילה, בשתייה ובלימוד בסוכה, מקיים האדם מצוות "בסוכות תשבו" במצב של ידיעה. אך ישנו קיום מצווה זו גם במצב של אי ידיעה, כאשר ישנים בסוכה. גם בתרדמתו האדם עובד את ה'. ביום הכיפורים, הוא יודע שהוא מתפלל ומתוודה. בסוכה הוא ישן, ודומה שאינו יודע כלל, אך "אני ישנה ולבי ער" (שיר השירים ה, ב), לבם של ישראל תמיד ער. גם בתרדמה יִשְׁנָה דביקות של ישראל לריבונו של עולם.